

Luboš Trubíni

Zsitva mente az őskorban

Zsitva mente rondellái

A legismertebb kőkört mindenki ismeri, az angol Stonehenge. Ie. 2 950-1 600 között építették. Angliában kb. 80 ilyen építményt találtak. Képzeljük el, hogy Szlovákia területén is álltak ilyen körárkok. Ezen nem lenne mit csodálkozni, ha a szlovák körárkok nem lettek volna 2000 évvel korábbiak, mint az angoloké. A szakemberek azt feltételezik, hogy a körárkok építése Angliába keletről terjedt. Ezekről az őseink által épített körekről praktikusán semmit sem tudunk. Ezeknek az őskori építményeknek az érdekessége, hogy csak két helyen található a világon – a brit szigeteken és Európa közepén. Körépítményeket találtak Szlovákiában, alsó-Ausztriában, dél-Morvaországban, Csehországban és Bajorországban. Keletkezésük idejét ie.5000-re becsülik és ahogy már említettük olyan ezer, kétezer évvel idősebbek, mint a brit építmények.

Stonehenge v Anglicku
(kamene boli pováňané až do 19. storočia)

Neolitické rovníci
pravdepodobne v rondeloch pozorovali Mesiac

A kőárkok a neolit korban épültek, olyan körterületről van szó, amelyik 4m mély árokkal van körülkerítve. Ez az árok legtöbbször négyoldalt meg volt szakítva, ahol 2m széles természetes hidak képződtek. Ezek a hidak képezték az elkerített építmény bejáratait. A körök átmérője 35 m-től 300 m-ig terjed. Az archeológiai felfedezések alapján a szakértők azt állítják, hogy a közép-európai és az angliai körök azonos technológiával épültek. Körárkok épültek a későbbi korokban is, de a jelentőségük már nem volt ugyanaz, mint a lengyeli kultúra idejében. Közép-Európában az építményeknek nem maradt szemmel látható nyoma. (???) Látható építmények csak Angliában maradtak. Angliában ugyanis ma is található olyan öreg rétek ahol már 700 éve nem szántottak!

Golianovo
(foto © PhDr. Kuzma)

Žitavce
(foto © PhDr. Kuzma)

Host'ovce
(foto © PhDr. Kuzma)

Topoľčianky
(foto © PhDr. Kuzma)

Az asztronómusok egyik hipotézise szerint a körárkok obszervatóriumok, csillagvizsgálók, vagy naptárokként szolgáltak a neolitikus földműveseknek. A feltételezések szerint a körárkokból meg lehetett figyelni a napkeltét, napnyugtát, a holdkeltét és holdnyugtát holdtöltekor, úgy, hogy a megfigyelő láthatta a körárok kapuját és a Holdat is. A szakemberek azt feltételezik, hogy a körárkok építői megalkották a nap-naptárt már az épületek megalapozása előtt. Nem mindegyik Szlovákiában épült körárok van pontosan az égtájakra tájolva. Mindenesetre ezek a nézetek csak hipotézisek. Többet árulhatnának el a részletes archeológiai feltárások, amelyek viszont nagyon pénzigényesek.

Több fényt deríthetne a körárkok építésére az akkori klímaviszonyok megismerése. Hogyan alakult az akkori éghajlatunk? Az ie.5000-ben az eredeti nedves éghajlat elkezdett melegebbé és szárazabbá válni. Ennek az időjárás változásnak a következtében kezdett kiszáradni a feketefölddel borított terület, ekkor a lakosság is kezdett áttelepülni a mérsékelt dombos területre, ahol a barna-föld alkalmasabb volt a mezőgazdasági termelésre. (Němejcová-Pavúková 1998). Éppen ebben az időben a kisebb kiemelkedéseken keletkeznek az első körárkok. Az esők elmaradtak és a szárazság átlagosan 300-400 évig tartott. Csapadék csak ritkán fordult elő és akkor is rövid ideig.

Abban az időben melegebb volt, de a mai éghajlattal összehasonlítva, ma jóval kisebb eltérések vannak a nyár és tél között. Ma a telek nálunk mérsékeltberek a nyarak sem túlságosan melegek. Hetezer évvel ezelőtt a Föld keringési pályájának excentricitása miatt a nyár nagyon forró, az ősz nagyon meleg, a tél nagyon kemény hideg, és a tavasz is nagyon hideg volt. Az évszakok is mások voltak mint ma. A tavasz 105 napig tartott (január 28-tól május 13-ig), a nyár 80 napig (május 13-tól augusztus 1-ig), az ősz 105 napig (augusztus 1-től november 11-ig), a tél 75 napig (november 14-től január 28-ig). (Pavúk-Karlovský 2005).

Abban a korban a földművesek nem vethettek akkor amikor ma, hanem csak sokkal később. Ha elkéstek volna a vetéssel nem éltek volna túl. A vetés ideje május 13.-a és november 14.-e körülre esett (a tavaszi és őszi vetés ideje). Természetesen a körülmények minden évben mások voltak, egyszer hidegebb, egyszer melegebb. Titok marad, hogy ezeket a munkaigényes építményeket, miért hagyták el a lakóik mindig 19 év elteltével.

Žitavce
(foto © PhDr. Kuzma)

Žitavce
(foto © PhDr. Kuzma)

Golianovo
(foto © PhDr. Kuzma)

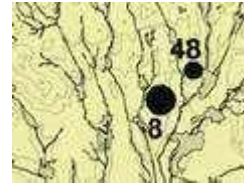
Szlovákia területén ezidáig 50 körárkot fedeztek fel (az utolsó adat 56 darab-ez 2006 októbere). A legismertebb szlovákiai körárkok: Bučany /Bucsány/, Svodín /Szögyén/, Žilkovce /Zsúk, 1898-ig Zslkócz/ (Zsúkon facölöpös erődítményt is találtak). A Zsitva mentén vannak még körárkok Veľký Cetín /Nagycétény/, Golianovo /Lapásgyarmat/, Žitavce /Zsitvagyarmat/, Host'ovce /Bódvavendég/-en. A szlovák archeológusok már 25éve tanulmányozzák a körárkokat!

Žitavce
(hore na kopci stál rondel)

Žitavce
(výhľad z rondela na Zobor)

Mapa rondelov
(zvýraznené pozitavské rondely)

A területek repülős fényképezésnek köszönhetően 2001 májusában PhDr. Ivan Kuzma archeológus megtalált egy körárkot nem messze Vráble /Verebély/-től, Žitavce /Zsitvagyarmat/ községnél. A körárok a „Nad hlbokým jarkom“ /a mély árok fölött/ elnevezésű területen található. A körárok egy a Žitavský luh /Zsitvagyarmati láp/ elnevezésű természeti rezervátum fölötti kiemelkedésen helyezkedik el. A körárok területéről jó kilátás nyílik déli, nyugati és északi irányban. A mágneses mérések alatt 2002-ben PhDr. Ján Tirpák goefizikus megállapította, hogy a körárok átmérője kb. 150m, és 2,4 hektár területet foglal el. A Host'ovce /Bódvavendég/-i átmérője 300 m. A zsitvamenti körárkok a zsitvai láp fölött a Szlovákiában talált legnagyobb árkok közé tartozik. A körároknak nagyrészt kettő-négy árka van. A Žitavce /Zsitvagyarmat/-inak valószínűleg hat árka van. A külsőárkok 132 és 118 m átmérőjű, a harmadik átmérője 108 m, a következő három 75,60 és 40 méterese. Rejtély marad a körárkon keresztül húzódó rendellenesség. Ivan Kuzma archeológus szerint, teoretikusan lehetséges, hogy egy régi út szeli keresztül a körárkot. 2002-ben felületi vizsgálatok alatt PhDr. Kuzma talált egy kevés cseréptöredéket a lengyeli kultúrába tartozót.

Felhasznált irodalom: **Použitá literatúra a pramene:**

- Cheben, I. - Kuzma, I.: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín. AU SAV Nitra 2005.
 Karlovský, V.: Rondel v Bučanoch ako možné slnečné a mesačné observatórium. www.portcoeli.sk/old/archeoastro/
 Keys, D.: Archeológovia odkrývajú kamenné srdce Európy, SME 23. 6. 2006
 Kuzma, I. – Tirpák, J.: Rondel v Žitavciach. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2002, s. 78
 Němejcová-Pavúková V., 1995 Svodín Zwei Kreisgrabenanlagen der Lengyel Kultur, UK Bratislava 1995.
 Pavúk, J.: Sídliisko lengyelskej kultúry v Žilkovciach ohradené palisádami, Archeologické rozhledy 1992, 44, 3-9.
 Pavúk, J. – Karlovský, V.: Astronomická orientácia rondelov lengyelskej kultúry, CrP 2002/6, 7-8
 Pavúk, J. – Karlovský, V.: Kalendáre neolitických roľníkov, Kozmos 1/2005, 18-21.
 Pavúk, J. - Karlovský, V.: Rondely vydali astronomické tajomstvo, SME 9. 11. 2006
 Letecké fotografie vyhotovil PhDr. Ivan Kuzma (Všetky práva vyhradené!)
 Fotografiu anglického Stonehenge vyhotovil Martin Michalička (Všetky práva vyhradené!)

A fordító megjegyzése:

A cikk stílusában észrevehetjük a politikai befolyásoltság. A magyarokkal biztosan nagyon gyér az információcsere. Az író megemlíti a Szlovákiától nyugatra talált körárkokat, de még véletlenül sem tesz említést a Magyarországiakról, nehogy kirajzolódjon egy őskori közös hatalmas terület beborító kultúra a Kárpát-medencében. Ezt a hozzáállást kívánja a Szlovák nemzetállam stratégiája. Automatikusan használja a szlovák, brit, angol körárok kifejezést, pedig ie. 5000-ben még nem léteztek ilyen nemzetek. Csak reménykedni lehet benne, hogy erre majd valaki - a nemzetközi tekintélyek közül - figyelmezteti az érintetteket.

Fordította: Varga István
2010 július 30. Fülek

Az eredeti cikk itt olvasható:

http://www.zitava.sk/zitava/zitava.php?page_id=pravek_rondely